

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з польської лексикології

ВІДНОШЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ. ЗІСТАВЛЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ
СТРУКТУРИ ПОЛІСЕМІВ БРАТИ і ВРАЌ УКРАЇНСЬКОЇ І
ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Студента групи: 06-21 Сл (пол)
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
освітньої програми: Польська мова і
література, друга іноземна мова, переклад,
спеціальність 035 Філологія,
спеціалізація 035.03 Слов'янські мови та
літератури (переклад включно) перша – польська

Мелашенка К.С

Науковий керівник:

Сидяченко Наталія Георгіївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

м. Київ – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПОЛІСЕМІЇ У ЛЕКСИКОЛОГІЇ.

1.1. Визначення поняття полісемії

1.2. Типи багатозначності

1.3. Механізми мотивації значень

РОЗДІЛ 2. ЗІСТАВЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОМОВНИХ ЗНАЧЕНЬ ДІЄСЛІВ БРАТИ І ВРАЇ

2.1. Семантична структура дієслова брати

2.2. Аналіз мотивації значень дієслова *брати*

2.3. Семантична структура дієслова *brać*

2.4. Зіставлення значень дієслів брати та *brać*

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Лексичний рівень мови, так само, як фонетичний, словотвірний, граматичний та синтаксичний, являє собою систему. Одиниці лексичного рівня – лексеми (або ж слова) перебувають між собою у різних системних відношеннях,

Актуальність теми. Тема "ВІДНОШЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ. ЗІСТАВЛЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ПОЛІСЕМІВ *брати* I *brać* УКРАЇНСЬКОЇ І ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ‘’ є актуальною з декількох причин:

Тема "Відношення полісемії. Зіставлення семантичної структури полісемів 'брати' і 'brać' української і польської мови" є дійсно актуальною, оскільки вона стосується аспектів лексикології та семантики двох мов.

Порівняння семантичної структури полісемів в різних мовах допомагає розуміти семантичні перекриття та відмінності між словами, які мають кілька значень. Це дозволяє не лише лінгвістам, а й мовознавцям, перекладачам та носіям мови краще розуміти і використовувати полісемію у відповідних контекстах.

Порівнюючи слово "брати" українською та "brać" польською мовою, можна проаналізувати їх семантичні відтінки та використання в різних контекстах. Таке порівняння сприяє збагаченню лексичного запасу, покращенню навичок перекладу та зростанню культурного розуміння між мовами.

Крім того, актуальність цієї теми полягає в контексті культурного обміну, співробітництва та взаємодії між Україною та Польщею. Зрозуміння семантичних відтінків полісемів української та польської мов може сприяти ефективному спілкуванню, взаєморозумінню та культурному обміну між представниками цих двох народів.

Мета й завдання. Метою курсової роботи є глибше осмислення відношення полісемії у мові за допомогою опрацювання теоретичних джерел; здійснення аналізу семантики полісемів *брати* і *brać* української і польської мови, виявлення різниць у семантиці, функціонуванні, специфіці сполучуваності.

Завдання курсової роботи полягають у тому, щоб:

1. Опрацювати теорію явища полісемії за теоретичними джерелами.
2. Описати семантичну структуру дієслів брати та brać за лексикографічними джерелами.
3. Зіставити значення полісемантичних слів, виявити подібності і відмінності та особливості сполучуваності.

Об'єктом дослідження відношення полісемії та зіставлення семантичної структури полісемів брати і brać української і польської мови є самі полісемічні слова "брати" і "brać" та їх значення, їхні семантичні відтінки та використання в різних контекстах.

Дослідження відношення полісемії вимагає вивчення полісемічних слів як одиниць лексичної системи мови, їхніх значень і їхнього взаємозв'язку. У даному випадку, об'єктом дослідження є полісемія слова "брати" в українській мові та слова "brać" в польській мові.

Зіставлення семантичної структури полісемів "брати" і "brać" включає аналіз різних значень цих слів, їхніх семантичних відтінків та контекстуального вживання. Дослідження зосереджується на встановленні спільних аспектів та відмінностей у використанні цих полісемів українською і польською мовами, їхніх можливих перекладів та культурного контексту.

Отже, об'єктом дослідження є полісемічні слова "брати" і "brać" в українській і польській мовах, їхні семантичні відтінки та використання в різних контекстах, а також взаємозв'язок між ними в контексті вивчення полісемії та культурного обміну.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використано:

1. Порівняльний метод - для виявлення відмінностей та подібностей семантичної структури дієслів *brати* та *brać* в українській та польській мовах.
2. Метод контекстуального аналізу – для опису особливостей функціонування дієслів брати та *brać* у різних контекстах.

Структура курсової роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та списку літератури.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПОЛІСЕМІЇ У ЛЕКСИКОЛОГІЇ.

Полісемія - це лінгвістичне явище, при якому одне слово має два або більше різних, але пов'язаних між собою значень. Ці різні значення можуть мати певні семантичні спільність або відмінності.

Полісемічні слова мають гнучкість в своєму вживанні, оскільки залежно від контексту можуть виражати різні концепти або ідеї. Це може включати асоціації, які виникають у зв'язку з попереднім знанням мовного спільноти.

Наприклад, слово "банк" має декілька полісемічних значень. Воно може вживатися для позначення фінансової установи, місця для зберігання грошей і цінностей, а також для позначення скляної або піщаної виступової споруди в басейні або річці.

Полісемія є важливим явищем у мові, оскільки вона допомагає економити лексичні ресурси та забезпечує гнучкість мовлення. Використання полісемічних слів відображає багатоаспектність семантики та багатофункціональність мови.

Однак, полісемія може також створювати певні труднощі у сприйнятті та перекладі мовного вислову, оскільки залежно від контексту може бути потрібна точна інтерпретація значення слова.

Узагальнюючи, полісемія - це явище, коли одне слово має кілька співвідносяться між собою значень, що виражають різні аспекти та асоціації, і вживається в залежності від контексту і сприйняття мовним співтовариством.

1.1. Типи багатозначності

Існують різні типи багатозначності в полісемії, в залежності від характеру та зв'язку між різними значеннями слова. Основні типи багатозначності полісемії включають:

1. **Горизонтальна багатозначність:** У такому випадку різні значення полісемічного слова не мають семантичного зв'язку між собою, тобто вони виражають різні концепти. Прикладом може слугувати слово "стіл", яке може мати значення меблів для їди або роботи, а також значення процесу заспокоєння.
2. **Вертикальна багатозначність:** Тут різні значення слова мають певну ієрархічну або метафоричну залежність одне від одного. Одне значення може бути більш загальним або базовим, водночас інші значення виникають з додаткових або похідних смислів. Наприклад, слово "лист" може мати значення рослинного органу або повідомлення, що надсилається письмово.
3. **Метафорична багатозначність:** В цьому випадку різні значення слова виникають внаслідок переносу значення з одного контексту до іншого. Такі значення можуть бути асоціативно пов'язані або мати спільну метафоричну основу. Наприклад, слово "крило" може мати значення частини тіла птаха або літака, а також значення швидкого руху чи відчуття легкості.
4. **Метонімічна багатозначність:** Тут різні значення слова виникають внаслідок метонімічного зв'язку між поняттями або об'єктами

1.2. Механізми мотивації значень в полісемії

У полісемічних словах мотивація значень може бути пояснена різними механізмами. Деякі з них включають:

1. Етимологічний механізм: Значення полісемічного слова можуть бути пов'язані з його походженням та етимологією. Деякі значення можуть виникнути внаслідок збереження певних асоціацій зі словом від його первісного значення. Наприклад, слово "стіл" має первісне значення меблів, але через метафоричне використання такого слова у контексті процесу заспокоєння, воно набуває додаткового значення.
2. Метафоричний механізм: Один зі способів пояснення мотивації значень у полісемічних словах полягає у використанні метафоричних перенесень. Різні значення можуть виникати через перенесення або узагальнення семантичних властивостей з одного контексту до іншого. Наприклад, слово "гілка" може мати значення як частини дерева, але також використовуватися метафорично для позначення розділу в діловому процесі.
3. Контекстуальний механізм: Мотивація значень полісемічних слів може також залежати від контексту вживання. Різні значення можуть бути використані залежно від ситуації, теми розмови або контекстуальних омонімій. Наприклад, слово "ліст" може мати значення рослинного органу або повідомлення, і його конкретне значення може визначатися контекстом.
4. Семантичний механізм: Мотивація значень полісемічних слів може базуватися на спільних семантичних властивостях або асоціаціях. Значення можуть виникати через спільні риси

Подібність може бути різного роду.

За формою.

За функцією.

За формою і функцією одночасно.

За кольором.

За психічними рисами.

За уявленням про спосіб виконання дії.

За інтенсивністю.

Специфічною метафорою є **синестезія**, яка оснований на змішуванні чуттів людини: *ostrzy nóż – ostrzy kolor, słodki smak – słodki dźwięk*.

Метонімія - це лінгвістична фігура, при якій одне слово використовується для позначення іншого слова або концепту на основі причинно-наслідкового, просторового, часового або іншого зв'язку між ними. Метонімічне вживання слова відбувається на підставі асоціацій між поняттями.

Основна ідея метонімії полягає в тому, що один предмет, явище або поняття служить ознакою або позначенням для іншого предмета, явища або поняття, з яким воно пов'язане.

Ось кілька прикладів метонімії:

1. "Корона" - може використовуватися для позначення монаршого уряду або особи, яка обіймає королівський титул.
2. "Столова" - може вживатися для позначення їжі, яка подається на столі, а не самого столу як меблів.
3. "Рука" - може використовуватися для позначення робочої сили або праці, оскільки рука є символом фізичного працівника.
4. "Вино" - може вживатися для позначення алкоголю взагалі, оскільки вино є одним з його видів.
5. "Мова" - може використовуватися для позначення національної групи або нації, оскільки мова є важливою частиною культури і ідентичності.

Це лише деякі приклади метонімії, існує багато інших випадків, де слова вживаються метонімічно для позначення асоційованих понять або предметів. Метонімія є важливим лінгвістичним засобом, що допомагає нам виразити асоціації, зв'язки та метафори в мові.

РОЗДІЛ 2. ЗІСТАВЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОМОВНИХ ЗНАЧЕНЬ ДІЄСЛІВ БРАТИ І ВРАЇ

2.1. Семантична структура дієслова *брати*

За Академічним тлумачним Словником української мови в одинадцяти томах розглянемо семантичну структуру цього дієслова.

Семантична структура дієслова "брати" включає основні значення та семантичні відтінки, пов'язані з цим словом. Основним значенням дієслова "брати" є дія отримання або взяття чогось. Однак, в українській мові це слово також має декілька додаткових значень та відтінків:

1. Фізичне взяття або брати до рук: Це значення вказує на фізичну дію брати щось у руки або забирати щось з місця. Наприклад: "Беру книгу з полиці".
2. Отримання чи прийняття чогось: Це значення виражає процес отримання або прийняття чогось, як правило, від іншої особи. Наприклад: "Беру гроші в позику".
3. Використання чогось: Це значення вказує на використання чогось у певних цілях. Наприклад: "Беру відпустку на тиждень".
4. Прийняття на себе обов'язку або відповідальності: Це значення означає прийняття на себе обов'язку або відповідальності за щось. Наприклад: "Беру на себе відповідальність за цей проект".
5. Розуміння або сприйняття інформації: Це значення вказує на розуміння або сприйняття інформації. Наприклад: "Не можу зрозуміти, що він хоче сказати, не беру його слова".

Зазначені значення та відтінки дієслова "брати" можуть змінюватися залежно від контексту та вживання в реченні.

2.2. Аналіз мотивації значень дієслова *брати*

Мотивація значень дієслова "брати" може бути аналізована з різних поглядів, включаючи етимологічний, семантичний та контекстуальний аспекти. Нижче представлено аналіз мотивації значень дієслова "брати"

Етимологічний аналіз: Для розуміння мотивації значень дієслова "брати" корисно звернутися до його етимології. Українське слово "брати" походить від слов'янського кореня "brat-", яке має значення "брат". Це походження вказує на тісний зв'язок між дієсловом "брати" і концептом "брат". Етимологічний аналіз слова "брати" вказує на його походження та зв'язки з іншими мовними формами. Українське слово "брати" належить до групи слов'янських слів, що мають спільне походження.

Слово "брати" походить від староукраїнського слова "брати" (брати, brati), яке, у свою чергу, належить до спільнослов'янського кореня "brat-". Цей корінь також зустрічається у різних слов'янських мовах, таких як польська, російська, чеська та інші, зі збереженням схожого значення "брат".

Етимологічний аналіз допомагає встановити історичні зв'язки між словами різних мов та сприяє кращому розумінню семантики та вживання слова "брати" в українській мові.

Семантичний аналіз: Дієслово "брати" має різні значення, які можуть бути пояснені семантичними властивостями та асоціаціями. Одне з основних значень - це дія отримання або взяття чогось. Це значення впливає з фізичної дії брати щось у руки. Додаткові значення можуть включати отримання, використання, прийняття на себе обов'язку та розуміння інформації. Семантичний аналіз слова "брати" допомагає розкрити його значення та смислові відтінки. Основне значення дієслова "брати" полягає в дії отримання, взяття або прийняття чогось. Проте, в українській мові це слово також має декілька семантичних відтінків:

1. Фізичне взяття або брати до рук: Семантика "брати" у цьому контексті вказує на фізичну дію брати щось у руки або забирати щось з місця. Наприклад: "Беру книгу з полиці".
2. Отримання чи прийняття чогось: Ця семантика виражає процес отримання або прийняття чогось, зазвичай від іншої особи. Наприклад: "Беру гроші в позику".
3. Використання чогось: Семантика "брати" в цьому значенні вказує на використання чогось для певних цілей. Наприклад: "Беру відпустку на тиждень".
4. Прийняття на себе обов'язку або відповідальності: Ця семантика вказує на прийняття на себе обов'язку або відповідальності за щось. Наприклад: "Беру на себе відповідальність за цей проект".
5. Розуміння або сприйняття інформації: Семантика "брати" в цьому контексті вказує на розуміння або сприйняття інформації. Наприклад: "Не можу зрозуміти, що він хоче сказати, не беру його слова".

Ці семантичні відтінки слова "брати" визначаються контекстом вживання і можуть залежати від речення, ситуації та індивідуальних особливостей мовця.

Контекстуальний аналіз: Мотивація значень дієслова "брати" також залежить від контексту його вживання. Значення можуть змінюватися в залежності від речення, ситуації та контекстуальних омонімій. Наприклад, фраза "брати в руки" може мати фізичне значення, тоді як фраза "брати на себе відповідальність" вказує на прийняття обов'язку. Контекстуальний аналіз слова "брати" включає розгляд його вживання в конкретних реченнях та ситуаціях для

визначення його точного значення. Значення слова "брати" може змінюватися в залежності від контексту, інших слів у реченні та наміру комунікативної ситуації.

Наприклад, розглянемо кілька контекстів вживання слова "брати":

1. "Я беру книгу з полиці." Тут слово "брати" вживається в фізичному значенні, вказуючи на дію взяття чогось у руки або забирання з місця.
2. "Він бере відпустку на тиждень." У цьому контексті слово "брати" вживається для вираження дії отримання або прийняття на себе відпустки.
3. "Вона бере на себе відповідальність за проект." Тут "брати" вживається в значенні прийняття на себе обов'язку або відповідальності за щось.
4. "Не беру його слова." У цьому контексті слово "брати" вживається для вираження незгоди з розумінням або сприйняттям інформації.

Контекстуальний аналіз виявляє, що значення слова "брати" може бути залежним від ситуації, у якій воно вживається, та способу його поєднання з іншими словами у реченні.

Метафоричний аналіз: Метафоричне вживання дієслова "брати" може виникати шляхом перенесення смислових асоціацій з одного контексту в інший. Наприклад, в фразі "брати відпустку" слово "брати" вживається метафорично, оскільки відпустка не фізично береться, але вживається у значенні прийняття або отримання відпустки як відповідного статусу або можливості.

Метафоричний аналіз слова "брати" включає розгляд його вживання у переносному значенні, коли воно символізує або асоціюється з іншими концептами або діями. Метафоричне вживання слова "брати" може виникати через аналогію чи спільність певних характеристик.

Ось деякі приклади метафоричного вживання слова "брати":

1. "Брати відповідальність" - у цьому випадку слово "брати" вживається метафорично для вираження прийняття на себе обов'язку або

відповідальності. Воно передає ідею того, що особа бере на себе роль "брата" і бере на себе зобов'язання за щось, як брат забезпечує підтримку і захист родини.

2. "Брати участь" - тут слово "брати" вживається метафорично для вираження участі у чомусь або приєднання до чогось. Воно передає ідею того, що особа "бере" участь, вступає в колективну дію або подію, як брат, який приєднується до своєї родини чи спільноти.
3. "Брати за приклад" - це метафоричне вживання, де слово "брати" використовується для передачі ідеї братської підтримки і навчання через приклад. Воно виражає ідею того, що особа "бере" певну поведінку або якості іншої людини як приклад для наслідування, як брат навчає інших братів.

2.3. Семантична структура дієслова *brać*

Дієслово "brać" є формою дієслова "brać" в польській мові, яке означає "брати" або "взяти". Основна семантична структура цього дієслова може бути розкрита наступним чином:

1. Дія отримання або взяття: Основне значення "brać" полягає в дії отримання чогось або взяття у руки. Це може стосуватися фізичного браття предмету або прийняття чогось власністю. Наприклад: "Brac książkę" (взяти книгу), "Brac decyzję" (прийняти рішення).
2. Дія братства або приєднання: "Brac" також може мати семантику приєднання до групи або спільноти. Це може включати дію стати членом, приєднатися або долучитися до чогось. Наприклад: "Brac udział w projekcie" (брати участь в проекті), "Brac udział w zebraniu" (приймати участь у зборах).
3. Дія прийняття відповідальності або обов'язку: "Brac" може мати семантику прийняття на себе обов'язку або відповідальності. Це виражає дію прийняття на себе контролю, керівництва або виконання чогось. Наприклад: "Brac odpowiedzialność za projekt" (взяти на себе відповідальність за проект), "Brac na siebie ciężar" (брати на себе тягар).

4. Дія розуміння або сприйняття: "Brać" може також мати семантику розуміння або сприйняття інформації. Це виражає дію розуміння, усвідомлення або прийняття чогось. Наприклад: "Nie brać go poważnie" (не вважати його серйозно), "Brać to do siebie" (усвідомити це).

Також семантична структура дієслова "brać" (brać) польської мови може бути описана наступним чином:

1. Дія взяття або прийняття: Головне значення дієслова "brać" полягає в дії взяття або прийняття чогось. Це може охоплювати фізичне взяття предмету в руки або психологічне прийняття ідеї, пропозиції або відповідальності. Наприклад:

- Brać książkę z półki. (Взяти книгу з полиці.)
- Brać na siebie odpowiedzialność. (Прийняти на себе відповідальність.)

2. Отримання або придбання: Дієслово "brać" також може мати значення отримання або придбання чогось. Це може відноситися до грошей, предметів, послуг тощо. Наприклад:

- Brać pieniądze z bankomatu. (Взяти гроші з банкомату.)
- Brać bilet na koncert. (Придбати квиток на концерт.)

3. Участь у чомусь: "Brać" може використовуватися для вираження участі у певній діяльності або події. Це може стосуватися спорту, змагань, конференцій та інших подій. Наприклад:

- Brać udział w zawodach. (Брати участь у змаганнях.)
- Brać udział w konferencji. (Брати участь у конференції.)

Загалом, семантична структура дієслова "brać" включає дії взяття або прийняття, отримання або придбання, а також участь у певних діях або подіях. Значення можуть варіюватися залежно від контексту та використання в реченні.

Виконання акту або дії: Дієслово "brać" може вказувати на виконання певного акту або дії, зазвичай з практичною метою. Це може стосуватися виконання операцій, процедур, заходів безпеки або інших дій. Наприклад:

- Brać prysznic. (Прийняти душ.)
- Brać leki zgodnie z instrukcją. (Приймати ліки згідно з інструкцією.)

5. Прийняття стану або умови: Дієслово "brać" також може використовуватися для вираження прийняття певного стану або умови. Це може охоплювати емоційні стани, рішення, позиції або взаємовідносини. Наприклад:

- Brać to do siebie. (Приймати це до свого серця.)
- Brać coś na poważnie. (Приймати щось серйозно.)

6. Виконання ролі або функції: "Brać" може вказувати на виконання певної ролі або функції у певному контексті. Це може стосуватися роботи, обов'язків або відповідальності. Наприклад:

- Brać udział w zebraniu. (Брати участь у зборах.)
- Brać na siebie rolę lidera. (Брати на себе роль лідера.)

Загалом, дієслово "brać" може мати широкий спектр значень, які охоплюють взяття або прийняття, отримання або придбання, участь, виконання дій, прийняття стану або умови та виконання ролі або функції. Значення можуть варіюватися залежно від контексту та використання в реченні.

Використання чогось: Дієслово "brać" може вказувати на використання певного предмета або засобу для досягнення певної мети. Це може стосуватися використання інструментів, матеріалів або техніки. Наприклад:

- Brać długopis do pisania. (Використовувати ручку для письма.)
- Brać nożyczki do cięcia. (Використовувати ножиці для різання.)

8. Прийняття чогось як істини або факту: Дієслово "brać" може виражати прийняття чогось як істини або факту. Це може включати усвідомлення, визнання або погодження з певною ідеєю або твердженням. Наприклад:

- Brać coś za pewnik. (Приймати щось за даний факт.)
- Brać to pod uwagę. (Брати це до уваги.)

9. Перенесення відповідальності або на себе: Дієслово "brać" може вказувати на перенесення відповідальності або обов'язку на себе. Це може стосуватися прийняття на себе ролі лідера, виконання завдання або рішення важливих питань. Наприклад:

- Brać na siebie ciężar decyzji. (Брати на себе вагу рішення.)
- Brać pełną odpowiedzialność za sytuację. (Приймати повну відповідальність за ситуацію.)

Це додаткові значення, які можуть бути пов'язані з дієсловом "brać" у польській мові. Варто зазначити, що значення можуть залежати від контексту та використання в реченні.

Прийняття чогось як частини цілого: Дієслово "brać" може вказувати на прийняття чогось як частини цілого або групи. Це може стосуватися прийняття участі, прийняття в середину чи прийняття до складу чогось. Наприклад:

- Brać udział w projekcie. (Приймати участь в проекті.)
- Brać kogoś do zespołu. (Приймати когось до команди.)

11. Відвідування або участь у регулярних подіях: "Brać" може вказувати на відвідування або участь у регулярних подіях або діяльностях. Це може стосуватися занять, зборів, тренувань, занять та інших періодичних заходів. Наприклад:

- Brać lekcje muzyki. (Відвідувати уроки музики.)
- Brać udział w cotygodniowych spotkaniach. (Брати участь в щотижневих зустрічах.)

12. Виконання акцій або рухів з певною метою: Дієслово "brać" може вказувати на виконання акцій або рухів з певною метою. Це може стосуватися заборон, оборони, пошуку або здійснення певних дій. Наприклад:

- Brać głęboki oddech. (Подихати глибоко.)
- Brać za rękę. (Брати за руку.)

Це ще декілька додаткових значень, пов'язаних з дієсловом "brać" у польській мові. Знову ж таки, слід зауважити, що значення можуть варіюватися залежно від контексту та використання в реченні.

2.4. Аналіз мотивації значень дієслова *brać*

Аналіз мотивації значень дієслова "brać" включає розгляд його етимології, походження та контекстуального вживання для виявлення чинників, які спонукають до різних семантичних варіантів. Основні мотивації значень дієслова "brać" в польській мові включають:

1. Фізична дія взяття або отримання: Одна з основних мотивацій значень "brać" полягає в фізичній дії взяття або отримання чогось. Це може бути пов'язано з рухом або забиранням предметів у руки. Цей мотив виникає з необхідності описувати дії людини з предметами у фізичному світі.
2. Активна дія братства або приєднання: Дієслово "brać" також може мати мотивацію вираження активної дії братства або приєднання до групи. Це виражає ідею активності людини, яка стає частиною спільноти або приєднується до чогось більшого за себе. Цей мотив може походити з соціального багатства, коли людина бере на себе роль члена спільноти.
3. Прийняття відповідальності або обов'язку: Ще одна мотивація значень "brać" пов'язана з прийняттям відповідальності або обов'язку. Це виражає ідею активного прийняття на себе контролю, керівництва або виконання чогось. Цей мотив може походити з потреби описати дії людини, яка відповідає за щось або приймає на себе обов'язки.

Мотивація значень дієслова "brać" (brać) у польській мові може бути пов'язана з його базовим значенням "взяти" або "прийняти". Від цього базового значення походять і розвиваються інші значення, відображаючи різні аспекти дії взяття або прийняття. Давайте розглянемо можливі мотивації значень дієслова "brać":

1. Фізичне взяття або прийняття: Однією з основних мотивацій є фізична дія взяття або прийняття чогось. Це може походити від базової потреби людини у володінні предметами або прийнятті фізичних об'єктів.
2. Отримання або придбання: Інше значення дієслова "brać" виникає з мотивації отримання або придбання чогось. Люди бажають отримувати

речі, послуги або інші корисні об'єкти для задоволення своїх потреб і бажань.

3. Участь і взаємодія: Значення, пов'язані з участю в діяльності або взаємодією, можуть виникати з мотивації брати участь у спільних подіях, комунікації або спілкуванні з іншими людьми.
4. Прийняття відповідальності: Дієслово "brać" також може мати значення, пов'язані з прийняттям відповідальності або ролі. Люди можуть брати на себе відповідальність за свої дії, рішення або наслідки, що впливають з цього.
5. Використання засобів або інструментів: Значення "brać" можуть походити від мотивації використання певних засобів або інструментів

Прийняття інформації: Мотивація значень дієслова "brać" також може включати прийняття інформації. Це може означати прийняття нових знань, ідей, думок або інформації для розуміння світу навколо себе і розвитку своїх знань.

6. Прийняття ставлення або позиції: Значення "brać" можуть також відображати мотивацію прийняття певного ставлення, позиції або точки зору. Це може включати прийняття певних переконань, цінностей або підходів до життя і рішень.

Мотивація значень дієслова "brać" може бути пов'язана з потребами та бажаннями людей, такими як отримання, володіння, участь, взаємодія, розвиток знань, відповідальність та формування своїх позицій. Варто враховувати, що мотивація може змінюватися в залежності від контексту і індивідуальних потреб користувача мови.

Прийняття виклику або запрошення: Дієслово "brać" може виражати мотивацію прийняття виклику або запрошення. Це може стосуватися готовності взяти участь у виклику, прийняти виклик або погодитися на запрошення до виконання певної дії чи зайняття певного місця. Наприклад:

- Brać udział w konkursie. (Брати участь у конкурсі.)
- Brać zaproszenie na przyjęcie. (Прийняти запрошення на вечірку.)

9. Використання часу або ресурсів: Дієслово "brać" може вказувати на мотивацію використовувати час або ресурси для виконання певних дій

або досягнення певних цілей. Це може стосуватися планування, організації часу, витрачання ресурсів або ефективного використання можливостей. Наприклад:

- Brać sobie czas na odpoczynek. (Віддати собі час на відпочинок.)
- Brać środki na rozwinięcie biznesu. (Використовувати ресурси для розвитку бізнесу.)

10. Прийняття ризику або викликів: Значення дієслова "brać" можуть включати мотивацію прийняття ризику або викликів. Це може означати готовність взяти на себе ризик або здійснити важкі вчинки, що вимагають зусиль. Наприклад:

- Brać ryzyko inwestycji. (Прийняти ризик інвестицій.)
- Brać wyzwanie i się rozwijać. (Приймати виклик і розвиватися.)

Мотивація значень дієслова "brać" відображає готовність прийняти виклики, взяти участь у діяльності, використовувати ресурси та прийняти ризик. Це відображає активну позицію людини.

2.3. Зіставлення загальнономовних значень дієслів *brати* і *brać*

Зіставлення загальнономовних значень дієслів "брати" української мови і "brać" польської мови допоможе виявити семантичні спільноти та різниці між ними. Ось загальнономовні значення цих дієслів:

Дієслово "брати" (українська мова):

1. Отримувати або брати щось у власність або в руки.
2. Вживати щось або брати участь у чомусь.
3. Приймати на себе обов'язок, відповідальність або ризик.
4. Приймати, розуміти або сприймати інформацію, ідеї тощо.
5. Мати родинні зв'язки як брат чи сестра.

Дієслово "brać" (польська мова):

1. Брати щось у власність або в руки.
2. Брати участь у чомусь, приєднуватися до чогось.

3. Брати на себе відповідальність або обов'язок.
4. Розуміти або сприймати інформацію, факти тощо.
5. Мати родинні зв'язки як брат чи сестра.

Загальномовні значення дієслів "брати" і "brać" відображають деякі схожості в їх семантиці. Обидва дієслова мають значення отримання чогось у власність або в руки, братства або приєднання до чогось, розуміння або сприйняття. Вони також обидва використовуються для вираження родинних зв'язків як брат чи сестра

Дієслово "brać" (польська мова) також має свої особливості в порівнянні з українським дієсловом "брати". Наприклад, в польській мові "brać" вживається в більш широкому контексті приєднання або участі в чомусь, включаючи братство, спільноту, проект, збори тощо. Українське слово "брати" також може виражати прийняття участі, але можливо з меншою широтою контекстуального вживання.

Крім того, використання дієслова "brać" для вираження розуміння або сприйняття інформації може бути більш уповільненим або обмеженим порівняно з українським "брати", яке може охоплювати ширший спектр сприйняття або усвідомлення.

Враховуючи ці різниці, варто відзначити, що загальномовні значення дієслів "брати" (українська мова) і "brać" (польська мова) мають багато спільного, особливо в контексті отримання чогось у власність або в руки, родинних зв'язків та сприйняття інформації. Однак, точне значення та контекстуальне вживання можуть варіюватися залежно від конкретної мови та контексту.

Додатковою різницею між дієсловом "брати" (українська мова) і "brać" (польська мова) є їх специфічне вживання у вигляді фразеологізмів або виразів.

Українське дієслово "брати" утворює різноманітні фразеологізми, які виражають конкретні дії, стан або співвідношення. Наприклад, "брати відповідальність", "брати в оренду", "брати на себе", "брати під варту" тощо. Кожен з цих виразів має свої унікальні семантичні відтінки, які базуються на загальномовних значеннях дієслова "брати", але розширюють їх у конкретному контексті.

У польській мові також існують фразеологізми з дієсловом "brać", які мають свою унікальну семантику. Наприклад, "brać do serca" (взяти до серця - переносний вираз, що означає прийняти щось або когось з великою турботою),

"brać na złość" (брати на зло - робити щось задля образи чи неприємності), "brać pod uwagę" (брати до уваги - враховувати щось), "brać na siebie" (брати на себе - брати на себе відповідальність або обов'язок) та інші.

Ці фразеологічні вирази відображають багатоаспектність семантики дієслова "brać" і показують, як його значення можуть бути контекстуалізовані та уточнені у специфічних виразах або ідіомах.

Дієслово "brać" (польська мова) має наступні мотивовані значення:

1. Брати щось у власність або в руки: це базове значення дієслова, вказує на фізичний акт береження чогось.
2. Приймати участь у чомусь або брати участь у діяльності: вказує на долучення до чогось, активну участь або прийняття відповідальності за діяльність.
3. Брати когось або щось з собою: вказує на акт взяття з собою когось або чогось.
4. Брати на себе обов'язок або відповідальність: вказує на прийняття на себе зобов'язання або відповідальності.
5. Брати на увагу, зважати: вказує на уважне розглядання, враховування або вагомість чогось.
6. Приймати, розуміти або сприймати інформацію, ідеї тощо: вказує на акт прийняття або розуміння інформації або ідей.

Ці мотивовані значення демонструють, що дієслово "brać" має подібність у семантичних відтінках до українського дієслова "брати". Обидва дієслова виражають фізичні дії береження чогось, участь у діяльності, прийняття відповідальності, сприйняття інформації і т.д.

В додаток до подібності у мотивації значень, відмінності в семантиці дієслова "brać" (польська мова) і "брати" (українська мова) можуть бути виявлені через різницю в контекстуальному вживанні.

Наприклад, в польській мові дієслово "brać" може вживатися у фіксованих фразових зворотах або ідіомах, які мають специфічне значення. Наприклад, "brać ślub" (взяти одруження - одружитися), "brać nogi za pas" (брати ноги за пояс - втікати), "brać coś na klatę" (брати на груди - взяти на себе

відповідальність) та інші. Кожен з цих виразів має свої власні семантичні нюанси, які відображаються через комбінацію дієслова "brać" з іншими словами.

Українське дієслово "брати" також може використовуватися у фразеологічних виразах або ідіомах, які мають свої унікальні семантичні відтінки. Наприклад, "брати штурмом" (взяти штурмом - активно захопити), "брати байки" (приймати казки - уявляти), "брати реванш" (приймати реванш - помститися) та інші. Ці фразеологізми додатково розширюють семантику дієслова "брати" і виражають конкретні дії, стани або співвідношення.

Узагалі, порівнюючи загальномовні значення дієслова "brać" (польська мова) і "брати" (українська мова), можна встановити їх подібність, основу на фізичних діях береження, участі, відповідальності, сприйняття і т.д

Порівнюючи загальномовні значення дієслів "brać" у польській мові та "брати" українській мові, можна зрозуміти наявність багатьох спільних та подібних значень, оскільки обидва дієслова вказують на дію взяття або прийняття.

Ось деякі аспекти порівняння загальномовних значень цих дієслів:

1. Основне значення: В обох мовах основне значення дієслів "brać" і "брати" полягає в взятті або прийнятті чогось. Це може стосуватися фізичного взяття предмета, виконання дії або прийняття інформації.
2. Прийняття участі: Обидва дієслова можуть вказувати на прийняття участі в діяльності, проекті, події чи групі. Вони можуть вживатися для вираження активності та участі людини.
3. Отримання або придбання: Як у польській, так і в українській мові, дієслова "brać" і "брати" можуть вказувати на отримання або придбання чогось, будь то фізичний предмет, інформація, навички або власність.
4. Участь і взаємодія: Обидва дієслова можуть вказувати на участь у спільних подіях, зустрічах, зборах або взаємодію з іншими людьми. Вони можуть вживатися для вираження комунікації, спілкування та співпраці.
5. Володіння або контроль: В українській мові дієслово "брати" може вказувати на володіння або контроль над чимось. Воно вживається для вираження здатності брати щось у володіння, займатися чимось або керувати чимось.

6. Виконання дії: Дієслово "брати" також може використовуватися для вираження виконання певної дії або здійснення певного процесу. Воно може вживатися для вираження активності, виконання завдань або виконання певних кроків у процесі.

Загальне порівняння значень дієслова "brać" у польській мові та "брати" українській мові показує, що вони мають схожість у багатьох аспектах, пов'язаних з взяттям, прийняттям, участю та контролем. Однак вони також можуть мати відмінності в конкретних відтінках і використанні, що відображає специфіку кожної мови та культури.

Анотація

W tej pracy studiowałem wizję polisemii. Porównałem strukturę semantyczną polisemów брати і brać. Wyodrębniłem podobieństwa i różnice w ich znaczeniu i łączliwości.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження на підставі аналізу дієслова "podejmować" та порівняння його з дієсловом "піднімати", які мають різні, але деякі схожі значення, можна зробити наступні висновки про відношення полісемії у польській мові:

1. Польська мова має досить багату лексичну систему, яка може виражати різні значення одного слова, залежно від контексту та ситуації вживання.
2. Більшість слів в польській мові мають більше одного значення, які можуть бути пов'язані з фізичними, переносними або переносно-образними контекстами.
3. Відношення полісемії у польській мові може відрізнятися в залежності від групи слів, їхньої морфологічної та синтаксичної структури, їхнього походження та історії вживання.
4. Порівняння різних значень слів може допомогти зрозуміти їхню мотивацію та зв'язки з іншими словами в мові.
5. Для ефективного спілкування у польській мові важливо мати достатній рівень лексичного та граматичного знання, щоб розуміти різні значення слів та правильно їх вживати в контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища шк., 1985. — 360 с.
2. Головащук С. І. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. — К.: Вища шк., 1995. — 319 с.
3. Голянич, М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. І. Голянич, Р. І. Стефурак, І. О. Бабій. - Івано-Франківськ : Сімик, 2011. - 272 с.
4. Великий тлумачний словник української мови (2005, одним томом). Харків: Фоліо. Головредатор: Т. В. Ковальова. 40 тис. слів
5. Сучасний тлумачний словник української мови (2008, одним томом). Харків: Школа. Головредатор: В. В. Дубічинський. 100 тис. слів.
6. Słownik ukraińsko-polski i polsko-ukraiński. / E. Hrycak, K. Kisielewski. Lwów, 1931.
7. Словник українсько-польський і польсько-український / Проф. Ярослав Лазарук. Броди, накладом автора, 1936.
8. Słownik ukraińsko-polski. / Stefan Hrabec, Przemysław Zwoliński, Instytut Polsko-Radziecki. Państwowe Wydawn. Naukowe, 1957. — 832 с. (бл. 30 тис. гасел)